

11.12.2020

Viite: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSESTA LAIKSI VANHUSASIAVALTUUTETUSTA

Oikeusministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vanhusasiavaltuutetusta. Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa. Sosiaali- ja terveysministeriö ottaa lausunnoissaan kantaa asiaan iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä vastaavana kansallisena viranomaisena.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa on asetettu tavoitteeksi ikäystävällisyyden edistäminen. Tavoitteeseen vastataan muun muassa perustamalla vanhusasiavaltuutetun tehtävä ja toimisto. Vanhusasiavaltuutetun tehtävän lisäksi hallitusohjelmaan on kirjattu lukuisa joukko muita toimenpiteitä, joilla tavoitetta toteutetaan. Yhtenä keskeisenä toimenpiteenä on poikkihallinnollisen pitkäkestoisen ikäohjelman laatiminen ja käynnistäminen väestön ikääntymiseen varautumiseksi. Palvelujen laatua ja resursointia parannetaan sekä ympärivuorokautisen hoidon että kotiin annettavien palvelujen osalta.

Esityksen mukaisesti ehdotetaan säädettäväksi laki vanhusasiavaltuutetusta. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2021. Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä olisi edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista, seurata ja arvioida ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista ja seurata lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutusta ikääntyneisiin. Vanhusasiavaltuutettu tekisi aloitteita ja antaisi lausuntoja, laatisi ja teettäisi selvityksiä sekä julkaisisi raportteja. Lisäksi valtuutettu edistäisi tiedotusta sekä edistäisi yhteistyötä ikääntyneiden asioita käsittelevien toimijoiden välillä. Vanhusasiavaltuutetulla ei olisi toimivaltaa ratkaista kanteluita.

Tehtävältään ja toimivaltuuksiltaan vanhusasiavaltuutettu olisi lapsiasiavaltuutetun kaltainen viranomainen ja olisi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteydessä toimiva, itsenäinen ja riippumaton, muita viranomaisia täydentävä viranomainen.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa asiasta seuraavaa:

Sosiaali- ja terveysministeriöllä on jo esityksen valmistelun aikana ollut mahdollisuus käydä keskustelua oikeusministeriön valmistelusta vastanneiden virkamiesten kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää vanhusasiavaltuutetun tehtävän ja toimiston perustamista perusteltuna ja tarpeellisena.

Ikääntyneiden oikeuksien toteutumisessa on havaittu puutteita ja niihin on kiinnitetty huomiota muun muassa eduskunnan oikeusasiamiehen toimesta. Esillä on ollut epäkohtia iäkkäiden palvelujen ja terveyspalvelujen sekä itsemääräämisoikeuksien toteutumisessa. Myös esimerkiksi sähköisen asioinnin ja digitaalisten palvelujen lisääntyminen kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla voi tuottaa haasteita oikeuksien toteutumisessa.

Vanhusasioiden erityisvaltuutettu yhteiskunnallisena keskustelijana, joka seuraa ikääntyneiden oikeuksia ja asemaa laajasti yhteiskunnan eri aloilla, voi tehtävässään nostaa esiin havaittuja epäkohtia ja tuoda keskusteluun myös ratkaisuehdotuksia aloitteissaan, lausunnoissaan ja

kertomuksessaan valtioneuvostolle ja eduskunnalle. Toivottavaa olisi, että epäkohtien vastapainoksi valtuutettu toisi keskusteluun myös havaitsemiaan hyviä toimintatapoja yhteiskunnan eri sektoreilta yleiseen tietoisuuteen.

Vanhusasiavaltuutetun tehtävä on laaja ja näkemyksemme mukaan sen avulla ikääntyneiden oikeuksia ja asemaa on mahdollista parantaa. Ikäystävällisyyden korostaminen ja ikäihmisten näkökulman, havaittujen ilmiöiden ja epäkohtien esille tuominen yhteiskunnalliseen keskusteluun vanhusasiavaltuutetun toimesta tukee osaltaan ikääntyneiden yhdenvertaisuutta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Esityksessä esille tuodut vanhusasiavaltuutetun toimivaltuudet ovat ehdotettuun tehtävänkuvaan nähden riittävät ja antavat mahdollisuuden iäkkäiden asioiden tuomiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Esityksessä on myös hyvin huomioitu muiden iäkkäiden oikeuksien parissa työskentelevien viranomaisten tehtävät. Esitetty vanhusasiavaltuutetun tehtävänk kuva on rakennettu siten, että tehtävät eivät ole päällekkäisiä muiden viranomaisten kanssa vaan täydentävät toisiaan. Myös iäkkäiden itsensä osallistaminen on ansiokkaasti huomioitu ehdotetussa tehtävänkuvassa.

Väestörakenteen kehitys sekä iäkkäiden ryhmien heterogeenisyys huomioon ottaen on toivottavaa, että vanhusasiavaltuutetun toiminta resursoidaan riittävästi, jotta tavoitteena oleva hallinnollinen organisaatio saadaan toteutettua siten, että se olisi linjassa muiden perus- ja ihmisoikeusalan erityisvaltuutettujen kanssa.

Kansliapäällikkö

Kirsi Varhila

Erityisasiantuntija

Seija Viljamaa